

Dekan

## Yttrande för remissen: En socionomutbildning i tiden (SOU 2025:27)

U2025/00722

Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet, som anmodats att yttra sig över rubricerade remiss, avger följande yttrande. Yttrandet har utarbetats av Björn Johnson, professor, Lotta Jägervi, fil dr/lektor, Petter Karlsson, fil dr och Helene Hardenstedt, doktorand (FYS). Sammankallande har varit Lupita Svensson, docent. Alla är verksamma vid Socialhögskolan på Samhällsvetenskapliga fakulteten.

### Sammanfattning

Vi ställer oss inte bakom utredningens övergripande resonemang om visionen för en fördjupad och kontextuellt anpassad socionomutbildning. Vi identifierar tre centrala områden som kräver förtydliganden:

**Examensmål för ”aktuella samhällsutmaningar” (kap. 6):**

Formuleringens tidsberoende karaktär riskerar att skapa behov av frekventa revideringar och bristande jämförbarhet över tid.

**Begreppet ”vetenskap och beprövad erfarenhet” (kap. 6):** Utredningen behöver särskilja systematiskt dokumenterad erfarenhet från generell praktik för att undvika begreppsförvirring.

**Utbildningens längd (kap. 7):** Förslaget om ett utökat grundprogram kan motverka utbildningens tillgänglighet och flexibilitet, särskilt för studenter med arbetslivserfarenhet.

### Nya undersökningar/bakgrundsinformation

Utöver huvudbetänkandet har vårt remissarbete vilat på ett brett och mångsidigt underlagsmaterial. Vi har beaktat skuggutredningens synpunkter och alternativa förslag, tagit del av Sveriges förenade socialhögskolors

samlade remissarbete, samt tillämpat insikter från relevanta vetenskapliga studier och forskningsrapporter. Därutöver har vi fört samtal och erfarenhetsutbyten med representanter för flera svenska lärosäten, vilket bidragit till att både bredda och fördjupa vår analys. Denna kombination av officiella utredningar, professionella remissyttranden, evidensbaserad forskning och praktiska erfarenheter, har format grunden för våra slutsatser och rekommendationer.

## Utredningsförslaget: Kapitel "6.1 Aktuella samhällsutmaningar"

### Kunskap om samhällsutmaningar

Utredningens krav på "kunskap om aktuella samhällsutmaningar" syftar till att förankra utbildningen i samtida problematik, vilket är centralt för socionomers yrkesroll. Emellertid riskerar formuleringen att bli för snävt avgränsad och snabbt föråldrad. Vi föreslår därför: "Visa kunskap om centrala samhällsutmaningar samt förmåga att analysera och tillämpa denna kunskap i föränderliga kontexter, med stöd i relevant teori och empirisk forskning." Denna omformulering betonar analysförmåga och flexibilitet, och förankrar målet i forskningsbaserad kunskap.

Utredningen framhåller visserligen att sociala problem som ungdomskriminalitet har många bakomliggande påverkansfaktorer på individ-, grupp- och samhällsnivå (se utredningens kap. 4.3.1–4.3.2), men förslaget till nya examensmål riskerar ändå att behandla dessa fenomen som isolerade utmaningar. Vi menar att examensmålen behöver spegla hela fältets komplexitet: inte minst måste universell prevention – strategier som syftar till att stärka hela befolkningars skyddsfaktorer i tidiga skeden – ges en tydlig plats, parallellt med selektiv och indikerad prevention (som nämns i utredningen kap. 5.3.1). Detta resonemang ligger även i linje med den nya Socialtjänstlag som träder i kraft 1 juli i år och som starkt pekar mot "förebyggande" och mer "allmänna/populationsinriktade" insatser. Utan en sådan populationsinriktad ansats, riskerar utbildningen att missa de mest grundläggande förebyggande verktygen för att motverka social utsatthet och normbrytande beteende.

### Vetenskap och beprövad erfarenhet

I betänkandet framställs beprövad erfarenhet som ett relativt generellt begrepp, beskrivet enbart som "praktisk kunskap" utan närmare precision av professionens insamling, dokumentation eller analys. Vi föreslår därför att examensmålet omformuleras till: "Visa förmåga att integrera vetenskapligt förankrad kunskap med systematiskt insamlad, dokumenterad och analyserad beprövad erfarenhet som parallella och kompletterande

kunskapskällor. ” I denna mer precisa formulering klargörs att beprövad erfarenhet avser kunskap som utvecklats genom systematisk uppföljning enligt fastställda metoder – exempelvis analys av administrativa register, fallstudier eller kvalitativa intervjuer – av yrkesverksamma inom ramen för deras professionella praktik, i linje med hur begreppet används inom det medicinska fältet. På så sätt framstår beprövad erfarenhet som en kunskapskälla med tydlig metodologisk förankring, jämsides med vetenskapligt grundad kunskap, där studenten ska kunna integrera båda dessa vid val, motivering och anpassning av insatser. Det finns också ett behov av att utveckla definitionen av beprövad erfarenhet, dock utanför examensmålen, men som ett stöd i implementeringen. Slutligen understryker vi vikten av uppföljning, utvärdering och spridning av erfarenheter inom professionella forum för att säkerställa giltighet, överförbarhet och kontinuerlig utveckling – och därmed göra examensmålet till en tydlig formulering av ett metodstyrt och utvecklingsinriktat kunskapsbegrepp, snarare än en vag hänvisning till praktik.

## **Normbrytande beteende**

I kap 3.4 gör utredningen en övergång från analys av barns normbrytande beteende till svepande antaganden om familjers ”normer och värderingar”, särskilt hos invandrade familjer, vilket både etiskt och vetenskapligt är problematiskt. Värderingar är metodologiskt svåra att mäta och sambandet mellan övergripande värderingar och faktiska handlingar är komplext och omdiskuterat, något som även de teorier som utredningen själv lyfter fram visar. Därför föreslår vi att bedömningen av normbrytande beteende ska grundas på systematiskt insamlade och analyserade data med tydliga kriterier för positiv, respektive destruktiv, normbrytning – och inte på vaga kulturantaganden.

Till skillnad från utredningens vaga hänvisningar till ”kulturvärden” vill vi dessutom klargöra att all praxis – socionomens konkreta yrkesutövning – ska prövas mot människorättsnormer, såsom barnkonventionens princip om barnets bästa och individers rätt till kulturell tillhörighet. Praxis ser vi här som en cyklisk process där varje steg bygger på aktuell forskning och evidensbaserade modeller, dokumenteras i journaler eller reflektionsdagböcker, och analyseras i handledning för att synliggöra underliggande antaganden och fördomar. Stegen utvärderas också utifrån etiska och rättsliga principer och utvecklas genom systematisk uppföljning med hjälp av mätbara indikatorer, såsom klientnöjdhet eller livsförändringar. Genom denna tydliga och metodstyrda beskrivning undviks stigmatisering och vetenskapligt svaga slutsatser, samtidigt som socionomens arbete med normbrytande beteende blir en strukturerad, rättighetsbaserad och ständigt utvecklingsorienterad process – vilket är ett klart avsteg från utredningens mer allmänt hållna formuleringar.

På liknande sätt blir det problematiskt att vissa grupper eller sociala problem lyfts fram i examensmålen. Även om dessa frågor är angelägna, finns en risk att de ges en särställning i utbildningen som inte nödvändigtvis motsvarar yrkesfältets breda och varierande behov. Det kan också leda till att andra centrala problemområden ges mindre utrymme. Vidare finns en risk att examensmålen successivt utvecklas till en alltför omfattande förteckning av specifika problemformuleringar, vilket kan uppfattas som uttryck för politisk detaljstyrning, snarare än professionsdriven utveckling av utbildningens innehåll. För att säkerställa examensmålen långsiktiga relevans och hållbarhet, är det av största vikt att de formuleras på ett sådant sätt att de möjliggör anpassning till förändrade samhällsförhållanden. Erfarenheterna av införandet av examensmålet om våld i nära relationer illustrerar vissa av de utmaningar som kan uppstå vid integrering av specifika problemområden i examensbeskrivningarna, och det vore därför värdefullt att dessa erfarenheter vägs in när nya mål övervägs.

## Utredningsförslaget: Kapitel "6.2 Arbetssätt och samverkan"

Vi vill uppmärksamma att utredningens mål om samverkan lyfter fram "människor som berörs" vilket är relevant, men överlappar med begreppet "närstående". En sammanhållen formulering stärker tydligheten: "Visa förmåga att etablera och upprätthålla professionella samarbeten med berörda individer, inklusive närstående och andra aktörer, med respekt för etiska och kulturella aspekter." Denna typ av formulering poängterar både relationell kompetens och etisk medvetenhet.

## Utredningsförslaget: Kapitel "6.3 Utbildning i juridik" och kapitel "6.4 Verksamhetsförlagd utbildning"

Vi ställer oss bakom utredningens förslag om harmonisering av utbildningarna avseende omfattningen av utbildning i juridik och verksamhetsförlagd utbildning, vilket redan speglas i utbildningsplanen för socionomprogrammet på Socialhögskolan vid Samhällsvetenskapliga fakulteten.

## Utredningsförslaget: Kapitel "7. Frågor och förslag utanför utredningens direktiv"

Vi instämmer fullt ut i utredningens förslag om nödvändigheten av en särskild fördjupad utredning om en möjlig förlängning av socionomutbildningen, eller införandet av specialistutbildning. Vi framhåller värdet av att:

- grundutbildningen fortsatt ska omfatta 180 hp över sju terminer, med kärnkurser som säkerställer studenternas grundläggande professionalitet,
- det efter minst ett års yrkespraktik ska finnas ett frivilligt specialistprogram om 60 hp på avancerad nivå, utformat i nära samverkan med arbetsmarknadens parter,

Vi instämmer också i utredningens bedömning om behovet av ett nationellt ramverk som fastställer behörighetskrav (minst 60 hp och ett års relevant arbetslivserfarenhet), regionala karriärvägar med tydliga befattningsbeskrivningar och löneincitament, samt en kvalitetssäkringsmekanism för att följa upp och utvärdera utbildningens relevans för arbetslivets behov. Genom att vi här i allt väsentligt delar utredningens förslag, framhäver vi särskilt vikten av specialistutbildning på avancerad nivå som ett naturligt och värdefullt steg i socionomprofessionens utveckling.

Vi understryker att den nya socialtjänstlagen, med sitt krav på vetenskap och beprövad erfarenhet, förutsätter mer än justerade examensmål – det krävs nya strukturer för livslångt lärande och nationella regler för erkännande av specialistkompetens. För att socialtjänsten ska kunna arbeta förebyggande och kunskapsbaserat, måste möjligheterna till kontinuerlig akademisk fördjupning och specialistutbildning byggas in i professionens karriärvägar, på samma eller liknande vis som hälso- och sjukvården har formella utbildningskrav för specialisttjänster. Denna utveckling bör även ske i nära samverkan med praktikfältet.